

جنگ تجاری چین و آمریکا و پیامد آن بر کشورهای جنوب شرق آسیا؛ مطالعه موردی ویتنام و تایوان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۱۱

ارسلان قربانی شیخ‌نشین^۱

شیرین حداد زند^۲

چکیده

ظهور قدرت اقتصادی چین در دهه‌های اخیر در کنار کاهش سهم آمریکا در تولید جهانی و تجارت بین‌المللی منجر به تغییر چشم‌انداز ژئوپلیتیکی جهان و تغییر موازنه اقتصادی در عرصه بین‌الملل شده است. این امر رقابت تجاری چین و آمریکا را به نقطه اوج خود رسانده که در قالب جنگ تجاری قابل مشاهده است. رقابت اقتصادی-تجاری و اشنگتن-پکن سبب شده تا منطقه جنوب شرق آسیا به میدان کشمکش و مناقشه میان این دو بدل گردد. پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که چگونه جنگ تجاری چین و آمریکا بر اقتصاد کشورهای جنوب شرق آسیا مانند ویتنام و تایوان تأثیر گذاشته است؟ در پاسخ این فرضیه^۵ با روش تبیینی بررسی می‌شود که جنگ تجاری چین و آمریکا از طریق اعمال تعرفه‌های تجاری و ایجاد محدودیت‌های وارداتی نسبت به یکدیگر منجر به تحول در واردات-صادرات و معاملات تجاری با کشورهای جنوب شرق آسیا به‌ویژه ویتنام و تایوان شده است. هدف این پژوهش، تبیین سیاست تجاری و اقتصادی چین و آمریکا بر اساس استراتژی نومرکانتیلیسم در قالب جنگ تجاری است که این امر در نهایت موازنه اقتصادی در تمامی جهان به‌ویژه کشورهای جنوب شرق آسیا را با تحول روبه‌رو می‌سازد.

واژگان کلیدی: جنگ تجاری، آمریکا، چین، جنوب شرق آسیا، نومرکانتیلیسم.

۱. استاد روابط بین‌الملل دانشگاه خوارزمی.

۲. دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشگاه خوارزمی (نویسنده مسئول). sh.hddad75@gmail.com

مقدمه

چین پس از اتخاذ سیاست درهای باز رویکرد اقتصادی را سرلوحه سیاست خارجی خود قرار داده و با گسترش تجارت، اعمال ایده‌های نوینی مانند ابتکار کمربند، راه و اتخاذ استراتژی‌هایی مانند امنیت انرژی، استراتژی نومیکنتیلیستی و... جایگاه خود را در عرصه بین‌الملل باز یافته و توانی گسترده جهت دستیابی به قدرت بزرگ اقتصادی در جهان یافته است. در حقیقت برآورد شاخص‌های قدرت اقتصادی این کشور حاکی از این است که استراتژی و رویکردهای پکن در زمینه اقتصادی با در نظر گرفتن مقیاس تولید ناخالص داخلی، مصرف انرژی، درآمد سرانه و... سبب شده تا به رقیب بی‌بدیل امریکا در عرصه بین‌الملل مبدل گردد.

این موضوع برای امریکا که خود را تنها هژمون نظام بین‌الملل می‌داند، تهدیدی جدی قلمداد می‌شود. بنابراین، افزایش قدرت اقتصادی چین در دهه‌های اخیر در کنار کاهش سهم امریکا در تولید جهانی و تجارت بین‌الملل منجر به تغییر چشم‌انداز ژئوپلیتیکی جهان و تغییر موازنه اقتصادی در عرصه بین‌الملل شده است. از این رو، دستیابی چین به چنین جایگاهی در عرصه جهانی علاوه بر آنکه معادلات اقتصادی-تجاری و ساختارهای اقتصادی را دستخوش تغییر و تحول کرده، امریکا را نیز با شرایط و مقتضیات جدیدی روبه‌رو ساخته است.

لذا، از دو دهه قبل، امریکا و چین به‌طور جدی تری پا به عرصه رقابت اقتصادی با یکدیگر نهاده‌اند که انعکاس آن را می‌توان در چند سال اخیر در قالب جنگ تجاری میان این دو ابرقدرت اقتصادی مشاهده کرد. از سویی کشورهای جنوب شرق آسیا به سبب موقعیت ژئوپلیتیک خود همواره مرکز توجه قدرت‌های بزرگ به‌ویژه چین و امریکا هستند و در سال‌های اخیر نیز به‌میدان کشمکش اقتصادی میان دو ابرقدرت اقتصادی مبدل گشته‌اند. در واقع پکن در سال‌های اخیر نفوذ و جایگاه خود را در این منطقه افزایش داده که این خود زنگ خطری جدی برای واشنگتن محسوب می‌شود. از این رو، واشنگتن در صدد است تا با افزایش روابط اقتصادی-تجاری خود با کشورهای جنوب شرق آسیا جایگاه و نفوذ خود را افزایش دهد و در نقطه مقابل جایگاه چین در این منطقه را تضعیف کند. بنابراین، رقابت‌های اقتصادی-تجاری واشنگتن-پکن سبب شده تا کشورهای جنوب شرق

آسیا به میدان کشمکش و مناقشه اقتصادی میان چین و آمریکا بدل گردند و مناقشات فوق در پیشبرد اهداف و افزایش نفوذ و جایگاه در این منطقه در سال‌های اخیر پیش از پیش منظره ظهور یابند.

بدین ترتیب، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که چگونه جنگ تجاری چین و آمریکا بر اقتصاد کشورهای جنوب شرق آسیا به‌ویژه کشورهایی همچون ویتنام و تایوان تأثیر گذاشته است؟ فرضیه اصلی مقاله این است که جنگ تجاری چین و آمریکا از طریق اعمال تعرفه‌های تجاری و ایجاد محدودیت‌های وارداتی نسبت به یکدیگر منجر به افزایش واردات و معاملات تجاری میان آمریکا و کشورهای جنوب شرق آسیا به‌ویژه ویتنام و تایوان شده است. روش بررسی این پژوهش تبیینی و جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از طریق روش کتابخانه‌ای و اینترنتی است.

پیشینه پژوهش

در موضوع این پژوهش، منابع متعددی وجود دارد. نخستین منبعی مقاله‌ای با عنوان «تنش‌های اقتصادی آمریکا و چین: ریشه‌ها و پیامدهای جهانی»^۱ (هانگ^۲، ۲۰۱۹) است. در این مقاله، نویسنده به این مسئله می‌پردازد که نگرانی‌های واشنگتن ناشی از کسری‌های تجاری دوجانبه با چین و ادعای فعالیت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری‌های ناعادلانه پکن است که منجر به رخدادی نوین در قالب جنگ تجاری میان این دو کشور شده است. وی معتقد است که فشار بر چین در جهت دستیابی به توافق تجاری پایدار با آمریکا، پکن را برای تقویت اتحادهای منطقه‌ای و توسعه رویکردهای قدرت نرم تحت فشار قرار می‌دهد.

دیگر مقاله قابل ذکر، مقاله‌ای با عنوان «تحلیلی اقتصادی تعارض تجاری ایالات متحده و چین»^۳ (بیکرز و شروتر، ۲۰۲۰) است. نویسندگان در این مقاله تحلیلی اقتصادی از مناقشه تجاری بین آمریکا و چین ارائه می‌دهند و با بررسی افزایش تعرفه‌ها و بحث در خصوص پیشینه درگیری تجاری به تجزیه و تحلیل اثرات اقتصادی مناقشه تجاری میان واشنگتن-پکن می‌پردازند. آنها بر این اعتقادند که بزرگ‌ترین تأثیر درگیری تجاری ناشی از افزایش عدم اطمینان در مورد سیاست تجاری است.

1. U.S.-China economic tensions: origins and global implications

2. Huang

3. An Economic Analysis of the U.S-China Trade Conflict

منبع بعدی مقاله‌ای است با عنوان «جنگ تجاری ایالات متحده و چین: داستان درگیری بین بزرگ‌ترین اقتصادهای توسعه‌یافته و در حال توسعه جهان» (کالسی و آرورا، ۲۰۱۹) است. نویسندگان در مقاله فوق به بررسی علت و معلول جنگ تجاری امریکا و چین می‌پردازند و در تلاش هستند تا دلایل و تأثیر آن بر اقتصادهای متخاصم و آسیب‌های جانبی به اقتصاد کشورهای دیگر را درک کنند و در نهایت به بررسی تأثیرات بلندمدت این بحران می‌پردازند که برای امریکا و چین پیامدهای قابل توجهی در پی داشته است. در نهایت می‌توان ادعا کرد که در هیچ‌یک از آثار، به بررسی جنگ تجاری چین و امریکا بر پایه رویکرد نومرکانتیلیسم و پیامد آن بر کشورهای ویتنام و تایوان پرداخته نشده است. در حقیقت، هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی و تبیین سیاست اقتصادی نوین امریکا و انعکاس گسترده سیاست نومرکانتیلیستی پکن در عرصه اقتصاد سیاسی بین‌الملل است که نه تنها معادلات اقتصادی میان این دو کشور را با دگرگونی مواجه بلکه ژئواکونومیک و موازنه اقتصادی در بازار اقتصاد بین‌الملل و معادلات اقتصادی-تجاری کشورهای ثالث را به شدت تحت تأثیر قرار داده است.

چارچوب نظری؛ نومرکانتیلیسم

با به میان آمدن اقتصاد دیگر به‌مانند گذشته مباحث امنیت و قدرت نظامی تنها وجه امنیت ملی کشور محسوب نمی‌شود، بلکه با فروپاشی نظام دوقطبی امنیت اقتصادی و قدرت اقتصادی جایگاه مهمی در عرصه روابط میان کشورها کسب کرده است. به‌گونه‌ای که امنیت اقتصادی به یکی از جدی‌ترین نگرانی‌های دولت‌ها مبدل و سیاستمداران در تلاش برای تحکیم بنیان‌های اقتصاد ملی، افزایش قدرت اقتصادی و رهایی از آسیب‌های وابستگی برآمده‌اند. در واقع، قدرت اقتصادی در ابعاد قدرت نرم و قدرت سخت قابل شناسایی است. رویکرد نومرکانتیلیسم به سبب مؤلفه‌های متعدد از جمله اتخاذ تحریم‌ها و تعرفه‌های تجاری در قالب قدرت سخت شناخته می‌شود (نای، ۱۳۹۳: ۹۰).

نظریه نومرکانتیلیسم بر توسعه اقتصادی و افزایش قدرت اقتصادی در جهت ایفای نقش هژمونی در نظام بین‌الملل تأکید دارد. آنان منتقد

نظریه‌پردازان لیبرال هستند و اظهار می‌کنند افزایش وابستگی متقابل و جهانی‌سازی قدرت اعمال کنترل توسط دولت را تضعیف می‌نماید (Cohn, 2016: 88). از این رو، نومرکانتیلیسم از همان نقطه نئورئالیسم آغاز می‌شود و مسیر خود را ادامه می‌دهد. این بدان معناست که نظریه نومرکانتیلیسم معتقد است که نظم بین‌الملل آنارشیک بوده و کشورها به سمت رقابت و به حداکثر رساندن قدرت نسبی برای حفظ حاکمیت و امنیت خود هستند (Ziegler & Menon, 2014: 19).

همچنین دولت را بازیگر اصلی تابع منافع ملی در نظام بین‌الملل می‌داند و بر لزوم حفظ حاکمیت ملی تأکید دارد و این رویکرد بر دستاورد و سود نسبی از دیدگاه این نظریه نسبت به نظام بین‌الملل نشأت می‌گیرد که بر اساس پیامد منطق بازی حاصل جمع صفر پایه‌ریزی شده است (Cohn, 2016: 87). از این رو، دولت‌ها به‌عنوان بازیگری اصلی در عرصه بین‌الملل از هر وسیله برای تغییر «بازی حاصل جمع صفر» به نفع خود بهره می‌گیرند تا در عرصه تجارت بین‌الملل پیروز میدان شوند (Inan, 2005: 33). مؤلفه‌های نظریه نومرکانتیلیسم به اهمیت ترویج رشد اقتصادی در قالب گسترش صادرات، دنبال کردن مازاد تجارت و افزایش سطح ذخایر خارجی در جهت دستیابی به اهداف سیاسی یا اقتصادی تأکید دارند. (Veebel, 2015: 216)

حال به بررسی یکی از اصول بنیادین رهیافت نومرکانتیلیسم، اصل حمایت‌گرایی پرداخته می‌شود. در واقع، حمایت‌گرایی رویکردی اقتصادی در قالب استراتژی نومرکانتیلیستی است که در جهت محدودسازی تجارت بین‌الملل گام برمی‌دارد و این سیاست اقتصادی با فرایند جهانی‌شدن و تجارت بین‌الملل و از سویی وابستگی در تقابل جدی قرار دارد. از این رو، سیاستمداران در جهت پیگیری سیاست‌های خود ممکن است تجارت با تعرفه بالا در خصوص کالاهای وارداتی یا صادراتی، سهمیه‌بندی، اجرای انواع مقررات محدودکننده برای جلوگیری و ممانعت از واردات کالا و در نهایت قوانین ضد بازارشکنی برای حفاظت از صنایع داخلی از تصرف و یا رقابت خارجی را وضع کنند (Kurt, 2021: 264-265).

نکته قابل توجه در گستره نومرکانتیلیسم، بهره‌گیری از رویکردهای این نظریه به‌ویژه حمایت‌گرایی تجاری است که توسط بسیاری از کشورها

مورد استفاده قرار می‌گیرد. بدین جهت که در جهان امروزی به موازات فرایند جهانی‌شدن و گسترش تجارت بین‌الملل شاهد انتقال قدرت از یک هژمونی انحصارگرا به سوی نظامی چندقطبی هستیم. بدین ترتیب، اقتصاد سیاسی جهانی در حال گذار از یک سیستم تک‌قطبی تحت هژمونی روبه‌زوال امریکا به نظامی چندقطبی است که توسط قدرت‌های در حال ظهور مانند چین، هند، برزیل و روسیه شکل گرفته و گسترش میابد (Belesky & Lawrence, 2018: 4). بنابراین، با تحول در عرصه اقتصاد سیاسی بین‌الملل و انتقال قدرت اقتصادی از هژمون مسلط به سوی قدرت اقتصادی چندقطبی شاهد به‌کارگیری استراتژی‌های نومرکانتیلیسم در قالب حمایت‌گرایی تجاری توسط کشورهای هستیم که نظم لیبرالیسم مبتنی بر بازار آزاد را سرلوحه سیاست اقتصادی و تجاری خود قرار داده‌اند (Vassallo, 2022).

از این رو علاوه بر کشورهای که سیاست نومرکانتیلیستی را الگوی مسلط در اقتصاد خود در عرصه بین‌الملل تعبیه کرده‌اند، کشورهای لیبرال نیز وارد میدان بهره‌گیری از مؤلفه‌های نظریه نومرکانتیلیسم شده تا در رقابت اقتصادی-تجاری دست بالا را بگیرند و با قدرت‌های اقتصادی نوظهور و یا در حال ظهور که سبب تزلزل جایگاه اقتصادی-تجاری آنان می‌شوند، به مقابله برآیند. با این ملاحظه، حلقه گمشده در آغاز جنگ تجاری چین و امریکا و تأثیر این رخداد و تحول اقتصادی بر موازنه اقتصادی-تجاری در تمامی جهان به‌ویژه کشورهای جنوب شرق آسیا را باید در نظریه نومرکانتیلیسم بر محوریت حمایت‌گرایی اقتصادی جست‌وجو کرد.

پیشینه رقابت اقتصادی چین و امریکا

با پایان یافتن جنگ سرد و فروپاشی شوروی تحولات گسترده‌ای در عرصه روابط بین‌الملل رخ داد. به‌گونه‌ای که عرصه جهانی از سیستم دوقطبی و رقابت در زمینه ایدئولوژیک خارج و به سوی برتری در زمینه اقتصادی سوق یافت. اقتصاد سیاسی بین‌الملل همواره تحت تأثیر تلاش‌های هژمونیک امریکا قرار داشته، بنابراین فرایندهای سلطه‌جویانه را در بهترین حالت می‌توان از نقشی که امریکا هم در نهادسازی اقتصاد سیاسی بین‌الملل و هم در فرایند ایجاد صندوق بین‌المللی پول، سیستم برتون وودز، سیستم تجارت، بانک جهانی، گات^۱ و ... داشته، مشاهده کرد (Fitzek & Kiersznowski, Aliison, 2022: 5).

1. General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)

اما سلطه هژمونیک آمریکا بر ساخت اقتصاد سیاسی جهانی و تلاش آن برای نظم دادن به این ساخت نوین بر اساس منافع و الگوی رفتاری خود با چالش‌هایی مواجه شد که یکی از این چالش‌ها برآمدن قدرت اقتصادی کشورهای دیگر است. چین با رشد اقتصادی که بعد از سال ۱۹۷۹ تجربه کرده، همواره درصد تغییر ساخت ژئواکونومیکی بین المللی به نفع خود و برحسب منافع ملی خود بوده است. این امر از منظر آمریکا به عنوان کنشگری ضدسیستمی در بخش اقتصاد سیاسی بین الملل شناخته شده و به نوعی معادله دفاع و تهاجم و بازدارندگی استراتژیک با توجه به اهمیت اقتصاد سیاسی بین الملل در عرصه جهانی بین چین و آمریکا شکل گرفته است.

بنابراین، اصلاحات اقتصادی و گسترش تجارت بین الملل در عرصه جهانی سبب شد تا در سال ۲۰۱۸ پکن گوی سبقت را از واشنگتن برآید و به رهبر مسلط در بازار صادرات کالا مبدل گردد (China Power Team, 2019). امروزه چین به بزرگ‌ترین شریک تجاری برای تقریباً هر کشور بزرگ تبدیل شده و از سویی با راه اندازی مشارکت اقتصادی جامع منطقه‌ای^۱ به عنوان رهبر بزرگ‌ترین بلوک تجارت آزاد در جهان در میدان رقابت با آمریکا به مقام اول دست یافته (RCEP, d.n) که این امر خود به عنوان زنگ خطر جدی برای واشنگتن قلمداد می‌شود.

نمودار ۱- تجارت دوجانبه چین و آمریکا با جهان

منبع: گردآوری توسط نویسندگان از Trade Map-International Trade Statistics (a), n.d

چین در سال ۲۰۱۳ به بزرگ‌ترین کشور در تجارت کالا در جهان تبدیل شد (Woetzel & et al, 2019: 1) و از سال ۲۰۱۸ این روند رشد بی‌سابقه‌ای یافت.

1. Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP)

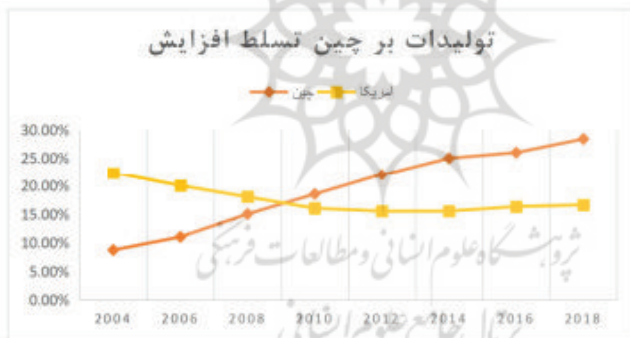

به‌گونه‌ای که در سال ۲۰۲۱ میزان مبادلات تجاری چین با کشورهای جهان به حدود ۶ تریلیون دلار رسید. طی بیست سال گذشته، چین به‌عنوان مقصد مطلوب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با امریکا رقابت کرده و در سال ۲۰۲۰ به بزرگ‌ترین دریافت‌کننده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان تبدیل شده است. بدین گونه که سرمایه‌گذاری پکن از ۴۱ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۰ به ۱۷۳/۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۱ رسید (Wang, 2022). همچنین چین برای تبدیل شدن به قدرت اقتصادی در عرصه جهانی اکوسیستم نوینی را ایجاد کرده که این سیستم اقتصادی توانایی آن را بر تولید بسیاری از محصولات جهانی افزایش و سبب تسلط پکن بر بازار تجارت-اقتصاد جهانی شده است.

نمودار ۲- افزایش تسلط چین بر تولید ۲۰۱۸-۲۰۰۴

منبع: گردآوری توسط نویسندگان از (Richter, 2020)

پکن در سال ۲۰۱۰ به بزرگ‌ترین تولیدکننده جهان تبدیل و از امریکا

پیشی گرفت و از آن‌پس در مسیر صعودی گام نهاده، به‌گونه‌ای که سهم ارزش‌افزوده تولید جهانی این کشور در سال ۲۰۱۹ به ۲۹٪ رسید و در نقطه مقابل در این بازه زمانی سهم امریکا از تولید جهانی از ۲۶٪ به ۱۸٪ در سال ۲۰۱۹ تنزل یافت (Aliison, Kiersznowski & Fitzek, 2022: 24).

بنابراین، شاید گزافه نباشد اگر نقطه آغازین جنگ تجاری چین و امریکا را سال ۲۰۱۷ و انعکاسی از اقدام سازمان تجارت جهانی قلمداد کرد. در این سال سازمان تجارت جهانی، موقعیت بازار اقتصادی را به چین اعطا کرد که این امر منجر به انتقادات شدید از سوی سیاست‌مداران و دولت‌مردان

امریکا شد. آنان این تصمیم سازمان تجارت جهانی را سدی در برابر ایده‌ها و فرصت‌های حمایتی علیه شرکت‌های چین قلمداد کردند (Bernstein, 2017). در واقع سیاست‌مداران واشنگتن بر این اعتقاد هستند که پکن سیاست‌های تجاری ناعادلانه‌ای را اتخاذ و از مزایای تجارت آزاد و عضویت در سازمان تجارت جهانی بهره می‌گیرد و از سویی با ارائه یارانه‌ها و تسهیل صادرات از طریق کاهش ارزش پول، بازار داخلی خود را در برابر رقابت خارجی حفظ و تقویت می‌کند (Kapustina & et al, 2020: 3).

از این رو واشنگتن فهرست محصولات و کالاهای چینی که امکان واردات آنان وجود نداشت را گسترش داد که این امر خود جرقه‌ای در جهت شعله‌ورتر شدن رقابت و اختلاف اقتصادی-تجاری میان این دو کشور است. در نهایت آمریکا در دوران ریاست جمهوری ترامپ مفهوم تجارت آزاد را کنار گذاشت و استراتژی نومرکانتیلیسم جهت به کارگیری معادله دفاع و تهاجم و بازدارندگی استراتژیک اتخاذ کرد تا جایگاه خویش را به عنوان رهبر جهان حفظ کند. تبلور این امر را می‌توان در سیاست تقابلی-تهاجمی ترامپ در استراتژی امنیت ملی در سال ۲۰۱۷ مشاهده کرد که در نهایت در سال ۲۰۱۸ در قالب جنگ تجاری میان چین و آمریکا در عرصه جهانی آغاز شد.

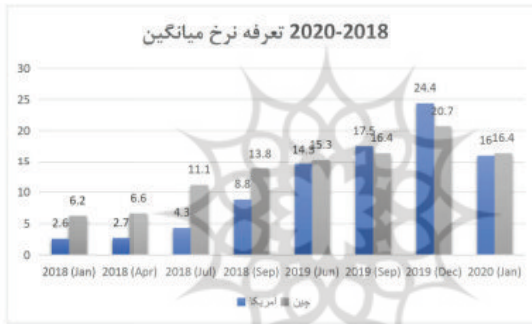
جنگ تجاری چین و آمریکا و تأثیر آن بر اقتصاد جهانی

دونالد ترامپ جهت دستیابی به هدف کمپین انتخاباتی خود «امریکا را دوباره بزرگ‌سازیم»، درصدد افزایش تعرفه‌های تجاری برای بازگرداندن صنایعی که کشور را ترک کرده بودند و کاهش تعهدات به سازمان‌های بین‌المللی که از نظر او باری بر دوش ایالات متحده بود، گام‌های مؤثری برداشت. این سیاست در واقع انعکاسی از منافع آمریکا در قالب اولویت تجاری مبتنی بر دفاع از اقتصاد آمریکا در برابر تأثیرات خارجی با سپرهای حفاظتی است که تبلوری از گرایش نومرکانتیلیستی بر پایه حمایت‌گرایی تجاری در سیاست اقتصادی آمریکا در عرصه جهانی را بازآفرینی می‌کند (Kurt, 2021: 261). از این رو، در سال ۲۰۱۸ و به موازات آغاز جنگ تجاری؛ واشنگتن-پکن از تدابیر محدودکننده متفاوتی بهره گرفتند که افزایش تعرفه‌ها از برجسته‌ترین تدابیر اتخاذی توسط این دو کشور قلمداد می‌شود.

شکاف بین تعرفه‌های اعمال‌شده و تعرفه‌هایی که واشنگتن با آن مواجه شد، محرک مهم کسری تجاری آمریکا در برابر شرکای تجاری

مختلف به‌ویژه چین است. افزایش تعرفه واردات به‌طور کلی و واردات چین به‌طور اخص به کاهش کسری تجاری به‌طور کلی و کسری تجاری دوجانبه با چین به‌طور خاص کمک شایانی می‌کند (Bekkers & Schroeter, 2020). بنابراین، استراتژی‌ها و رویکردهای نوین واشنگتن در قبال چین موجب شد تا سیاست‌گذاران و دولت‌مردان پکن متقاعد شوند که امریکا مصمم به اجرای یک استراتژی و رویکردی تمام‌عیار برای مهار چین است که انعکاس آن را می‌توان در چارچوب اقتصادی هند و اقیانوس آرام برای شکوفایی اقتصادی گفتگوی چهارجانبه امنیتی و آکوس^۱، در قالب دو پیمان امنیتی تحت رهبری امریکا مشاهده کرد (Zoe Liu, 2022).

نمودار ۳- تعرفه گذاری میان چین و امریکا (۲۰۱۸-۲۰۲۰)

منبع گردآوری توسط نویسندگان از (Bekkers & Schroeter 2020)

با تغییر دولت در امریکا و به قدرت رسیدن جو بایدن بسیاری تصور می‌کردند جنگ تجاری واشنگتن-پکن خاتمه یابد. این درحالی است که دولت بایدن نه تنها تعرفه‌های اتخاذ شده در دوران ترامپ را حفظ کرد (Ernst, 2023)، بلکه سیاست کنترل صادرات و اجراسازی تعرفه‌های جدید و همچنین محدودیت‌هایی را بر جریان سرمایه‌گذاری اعمال کرد (Ezrati, 2022). بایدن در اکتبر ۲۰۲۲ مجموعه گسترده‌ای از کنترل‌های صادراتی علیه پکن را اجرایی کرد که از جمله آن وضع تعرفه‌هایی برای جلوگیری از معاملات تراشه‌های خاص است. بنابراین واشنگتن در تلاش برای کند ساختن پیشرفت‌های فنی و نظامی پکن، استراتژی خود را در قالب تعرفه‌های نوین به شدت گسترش داده است (The Guardian, 2022).

بدین ترتیب تجارت جهانی از زمان تشدید مناقشه تجاری امریکا و چین

در اواسط سال ۲۰۱۸ به شدت کاهش یافت. به گونه‌ای که صادرات آمریکا به چین در سه ماهه اول ۲۰۱۹، ۳۰٪ نسبت به مدت مشابه سال قبل کاهش یافت و در همان بازه زمانی مشخص صادرات چین به آمریکا ۹٪ کاهش را تجربه کرد (Financial Times, 2020). همچنین پکن در جهت جایگزینی کالاهای آمریکایی برای مقابله با استراتژی‌های واشنگتن درصدد کاهش تعرفه‌های اعمال شده بر واردات کالا از سایر نقاط جهان برآمد. از این رو، میانگین تعرفه‌های چین در اوایل سال ۲۰۱۸ از ۸٪ به ۶٫۵٪ در اوایل سال ۲۰۲۲ کاهش یافت (Bown, 2022) که این امر را می‌توان جایگزین‌سازی و از سویی تنوع بخشی منابع واردات قلمداد کرد.

به کارگیری رویکرد نومرکانتیلیسم توسط دو ابرقدرت اقتصادی در جهت حمایت‌گرایی و تنوع بخشی منابع در قالب اتخاذ تعرفه‌ها سبب افزایش تجارت جهانی گشت و پیامدهای قابل توجهی در جهت جهانی شدن بازار اقتصاد در آینده را با خود به همراه داشت. اما نکاتی چند را در خصوص جنگ تجاری چین و آمریکا باید مورد توجه قرار داد که مسیر اقتصاد جهانی را متحول و سبب تغییر در موازنه اقتصادی و ژئواکونومیک در بازار اقتصاد جهانی شده است:

- آمریکا و چین تجارت با یکدیگر را کاهش دادند، اما در نقطه مقابل بسیاری از کشورها صادرات هدفمند تعرفه‌ای را به آمریکا تخصیص و میزان صادرات هدفمند تعرفه‌ای خود را به سایر نقاط جهان افزایش داده‌اند.
- تعرفه‌های جهانی شدن و از سویی اتخاذ تدابیر تعرفه‌ای؛ با اندازه‌گیری صادرات جهانی نشانگر این امر است که تجارت بین الملل متوقف نمی‌شود؛ بلکه رشد اقتصاد جهانی کشورهای خارج از آمریکا و چین همچنان به قوت خود باقی است (Khandelwal, 2022).
- به نظر می‌رسد که تعرفه‌های تجارت به جای کاهش آن، تجارت جهانی را افزایش داده است.
- این مطالعه ثابت می‌کند که جهانی شدن، حداقل با اندازه‌گیری صادرات جهانی، کند نمی‌شود و کشورهای خارج از ایالات متحده و چین باعث رشد می‌شوند.
- این مطالعه ثابت می‌کند که جهانی شدن، حداقل با اندازه‌گیری

صادرات جهانی، کند نمی‌شود، زیرا کشورهای خارج از ایالات متحده و چین رشد را پیش می‌برند.

جنگ تجاری فرصت‌های اقتصادی-تجاری مناسبی را برای سایر کشورهای جهان به وجود آورد. به گونه‌ای که تجارت جهانی در این بازه زمانی ۳٪ افزایش را تجربه کرد. از این‌رو در عرصه اقتصاد جهانی کشورهایی که دارای درجه بالایی از یکپارچگی بین‌المللی در قالب پیوستن به موافقت‌نامه‌های تجاری و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بودند؛ از شکاف به وجود آمده در بازار اقتصادی بیشترین منفعت را کسب کردند. کشورهای حاضر در جنگ تجاری (کشورهایی غیر از آمریکا و چین) صادرات خود به آمریکا را در پاسخ به تعرفه‌های ایالات متحده افزایش دادند (Fajgelbaum & et al, 2022: 3). بدین ترتیب، با وجود آنکه آمریکا و چین با اتخاذ سیاست تعرفه‌ای در جهت اهداف نومرکانتیلیسم محدودیت‌های وارداتی را علیه یکدیگر اعمال کردند؛ اما عملکرد کشورهای دیگر جهان در این بازه زمانی نشان از افزایش تجارت جهانی دارد.

جنگ تجاری میان چین و آمریکا نه تنها منجر به تخصیص مجدد جریان‌های تجاری جهانی شد؛ بلکه فرصت‌های تجاری جدیدی را برای بسیاری از کشورها به وجود آورد (Fajgelbaum & et al, 2022: 1). از این‌رو به بررسی تأثیر جنگ تجاری بر تجارت جهانی برخی از کشورهای جنوب شرق آسیا به‌ویژه ویتنام و تایوان که تحت تأثیر سیاست دولت‌های پکن - واشنگتن قرار گرفته‌اند؛ پرداخته می‌شود.

جنگ تجاری چین و آمریکا و پیامد آن بر موازنه اقتصادی کشورهای جنوب شرق آسیا
وقوع جنگ تجاری میان واشنگتن-پکن کشورهای جنوب شرق آسیا را در معرض آسیب‌پذیری ناشی از اختلافات دوجانبه قرار داد که تهدیدی برای کاهش فعالیت زنجیره‌های ارزش جهانی^۱ قلمداد شده و در نتیجه یکی از مهم‌ترین ستون‌های رشد اقتصادی منطقه را تضعیف می‌کند. چین و آمریکا بزرگ‌ترین مقاصد صادراتی برای اکثر کشورهای جنوب شرق آسیا هستند و بسیاری از محصولات صادراتی کشورهای جنوب شرق آسیا پس از پردازش یا مونتاژ وارد چرخه تجارت واشنگتن و پکن می‌شوند. از این‌رو افزایش مناقشات میان این دو کشور و به‌موازات آن کاهش تجارت دوجانبه منجر

به بازگشت محصولات به آسیای جنوب شرقی می‌شود. علاوه بر آن چین و آمریکا بیش از ۳۵٪ از تولید ناخالص داخلی جهانی را تشکیل می‌دهند، بنابراین تا حد زیادی اصطکاک تجارت دوجانبه و سرمایه‌گذاری میان واشنگتن-پکن منجر به کاهش رشد اقتصادی در کشورهای جنوب شرق آسیا می‌گردد (Coxhead, 2022) و کشورهای این منطقه را با چالش‌های جدی در زمینه تجارت مواجه می‌سازد.

به‌موازات آغاز جنگ تجاری، بسیاری از کشورهای جنوب شرق آسیا از جمله مالزی، فیلیپین، لائوس، میانمار و برونئی تحت تأثیر مناقشات تجاری-اقتصادی قرار گرفتند و شاهد کاهش صادرات کالاهای خود بودند؛ به‌گونه‌ای که میزان صادرات اندونزی به چین ۹۸/۸٪ کاهش یافت و همچنین صادرات مالزی به چین نیز کاهش ۴/۳٪ را تجربه کرده است (Sviatko, 2019). بنابراین، اگرچه بسیاری از کشورهای جنوب شرق آسیا کاهش صادرات را در این دوران ثبت کرده‌اند، اما برخی از کشورهای این منطقه توانسته‌اند با به‌کارگیری استراتژی‌های رویکردهای مناسب میزان صادرات خود را گسترش دهند.

جنگ تجاری و تأثیر آن بر موازنه اقتصادی ویتنام

ویتنام از جمله کشورهایی است که با بهره‌گیری از استراتژی‌های رویکرد مناسب توانسته تا در رقابت اقتصادی-تجاری واشنگتن-پکن که تبلوری از استراتژی تنوع‌بخشی تجارت در قالب سیاست نئومرکانتیلیستی است، جایگاه اقتصادی خود را در عرصه بین‌الملل تقویت کند. این کشور به‌تدریج در قالب افزایش تولید محصولات خود، جذب سرمایه‌گذاران خارجی و گسترش صادرات خود به آمریکا در این مسیر گام نهاده است (Schacht, 2020). در ادامه با بررسی تراز تجاری، معاملات تجاری، بازگشت شرکت‌های بومی و ورود شرکت‌های چندملیتی به تبیین پیامدهای جنگ تجاری آمریکا و چین بر موازنه اقتصادی ویتنام پرداخته می‌شود.

الف: تراز تجاری ویتنام

ویتنام یکی از بازیگران ثالثی است که تحت تأثیر کشمکش‌های تجاری در قالب تعرفه‌گذاری‌ها برای اجرای استراتژی نئومرکانتیلیسم موفق عمل کرده و در مسیر درست در عرصه بین‌الملل گام برداشته است. در واقع تراز تجاری ویتنام به‌روشنی این امر را نشان می‌دهد که سیاست‌گذاران ویتنام از فرصت و رقابت در عرصه اقتصاد جهانی به‌خوبی بهره‌گرفته‌اند.

نمودار ۴- تراز تجاری ویتنام از ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۰

منبع گردآوری توسط نویسندگان از (a) Statista (2022)

تراز تجاری ویتنام از سال ۲۰۱۸ و به موازات جنگ تجاری میان واشنگتن- پکن سیر صعودی قابل توجهی را تجربه کرده، به گونه که از ۲/۰۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۷ به ۶/۸۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ افزایش یافت که بیانگر افزایش ۲۲۷٪ تراز تجاری ویتنام است. این سیر صعودی همچنان به قوت خود باقی است به گونه‌ای ۶/۸۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ در سال ۲۰۲۰ به ۱۹/۹۷ میلیارد دلار رسید که نشان از رشد ۱۹۲٪ تراز تجاری ویتنام دارد (Statista, 2022 (a)). لیکن برای تبیین دقیق تغییر موازنه اقتصادی ویتنام توجه به مؤلفه‌هایی همچون میزان معاملات تجاری، افزایش صادرات و ورود شرکت‌های چندملیتی لازم و ملزوم یکدیگر هستند.

ب: حجم معاملات تجاری ویتنام به چین و امریکا

تأثیر استراتژی نومرکانتیلیستی در قالب حمایت‌گرایی اقتصادی امریکا با بهره‌گیری از ابزار تعرفه‌گذاری علیه چین در قبال بازیگران ثالث در عرصه جهانی را می‌توان در افزایش تجارت دوجانبه به‌ویژه افزایش صادرات با دیگر کشورهای جهان ارزیابی کرد که انعکاس اصلی از مؤلفه تنوع‌بخشی استراتژی نومرکانتیلیستی را نشان می‌دهد. از این رو به سبب تشابه کالاهای تولیدشده توسط ویتنام، واشنگتن درصدد برآمد تا خلأ ناشی از صادرات کالاهای چینی را به سبب اتخاذ تعرفه‌های مشخص از طریق ویتنام تا حدودی جبران کند. بنابراین، ویتنام به‌عنوان یکی از کشورهای نزدیک به چین در تلاش است تا از جنگ تجاری در جهت توانمندسازی اقتصاد کشور خود استفاده کند. در حقیقت، ویتنام بیشترین منفعت و بهره را از این جنگ تجاری برده که می‌توان دلیل آن را در امکان جایگزینی کالاهای ویتنام به جای محصولات

چینی دانست. بدین ترتیب تجارت آمریکا با کشورهای ثالث مانند ویتنام سیر صعودی را به ثبت رسانده (Choi & Nguyen, 2021: 1) به گونه‌ای که میزان معاملات این دو کشور نزدیک به ۴۰٪ در طول ۵ ماه اول سال ۲۰۱۹ افزایش یافت (Pierson, 2019).

میزان معاملات تجاری ویتنام و چین با وقوع جنگ تجاری افزایش چشمگیری را تجربه کرد. در واقع چین با هدف پر کردن خلأ به وجود آمده به سبب اعمال تعرفه صادرات کالاهای چینی به آمریکا برای مقابله با این معضل درصدد گسترش تنوع بخشی بازار صادرات خود پیش از گذشته برآمد. در این میان بازار ویتنام نیز از این قاعده مستثنا نبوده، به گونه‌ای که میزان صادرات چین از ۵۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۷ به ۱۱۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۱ رسید که نشان از افزایش ۸۶٪ صادرات پکن به این کشور دارد. این امر، تبلور تنوع بخشی بازارهای صادراتی پکن در جهت جامعه عمل پوشاندن به استراتژی نمرکانتیلیسیم است (Trade Map-International Trade Statistics, n. (a)

نمودار ۵- صادرات و واردات ویتنام به آمریکا و چین ۲۰۲۰-۲۰۱۶

منبع: گردآوری توسط نویسندگان از Trade Map-International Trade Statistics (b), (c), n.d

نمودار فوق افزایش معاملات تجاری چین و آمریکا را با ویتنام را نشان می‌دهد. البته توجه به این نکته ضروری است که میزان صادرات محصولات ویتنام به آمریکا نسبت به صادرات کالاهای ویتنام به چین شیب صعودی بیشتری را تجربه می‌کند که گواه آن را می‌توان در مؤلفه تنوع بخشی منابع

وارداتی و خروج انحصار بازارهای واشنگتن قلمداد کرد. در نقطه مقابل صادرات کالاهای چینی به ویتنام نسبت به کالاهای امریکا شیب تندتری را به ثبت رسانده که این امر نیز نشانگر هدف پکن در جهت تنوع‌بخشی بازارهای صادراتی برای جبران خلأ به وجود آمده به سبب اتخاذ تعرفه‌های واشنگتن است.

بدین ترتیب تنش‌های ناشی از جنگ تجاری واشنگتن-پکن در دوره ترامپ پا بر جا مانده و امروزه شاهد مناقشات گسترده در روابط تجاری این دو کشور هستیم که انعکاس آن را می‌توان در افزایش معادلات تجاری امریکا با دیگر کشورهای جنوب شرق آسیا مشاهده کرد. بنابراین دولت بایدن به سبب وخیم‌تر شدن روابط اقتصادی-تجاری با پکن، درصدد ترویج همکاری، یکپارچگی اقتصادی و توسعه پایدار در منطقه جنوب شرق آسیا برآمده که از مهم‌ترین اقدامات دولت وی افزایش سرمایه‌گذاری در ویتنام است. این امر چشم‌انداز مثبتی را برای تجارت دو جانبه امریکا-ویتنام را با خود به دنبال داشته، به گونه‌ای که در سال ۲۰۲۲، کل تجارت کالاهای ایالات متحده با ویتنام بالغ بر ۱۳۸ میلیارد دلار برآورد شد. بنابراین امریکا به مهم‌ترین بازار صادراتی ویتنام تبدیل شده و سهم صادرات ویتنام به امریکا از یک پنجم به بیش از یک چهارم کل صادرات ویتنام افزایش یافته است (Nguyen, 2023: 16).

جنگ تجاری و تأثیر آن بر موازنه اقتصادی در تایوان

استراتژی به کار گرفته‌شده از سوی واشنگتن علیه پکن اقتصاد بسیاری از کشورهای جهان به‌ویژه کشورهای جنوب شرق آسیا را که همواره میدان رقابت اقتصادی-تجاری بی‌بدیل چین و امریکا بوده، را تحت الشعاع قرار داده است. علاوه بر ویتنام که به‌عنوان بازیگری ثالث تحت تأثیر حمایت‌گرایی دولتی واشنگتن و همچنین سیاست‌های تلافی‌جویانه پکن قرار گرفته، کشورهای دیگر این منطقه همچون تایوان نیز تحت تأثیر این رویکرد قرار گرفته‌اند که در ادامه به بررسی تأثیر شاخص‌های تحول اقتصادی در قالب معاملات اقتصادی-تجاری، تراز تجاری و ورود شرکت‌های فراملیتی در این کشور پرداخته می‌شود.

الف: تراز تجاری تایوان

در آغاز جنگ تجاری، تایوان با شوک عمیقی مواجه شد به گونه‌ای که توانایی به‌کارگیری استراتژی مناسب در جهت گام نهادن در مسیر درست اقتصادی تا

مدتی از دولت تایوان سلب شد. از این رو، تایوان از سال ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۰ تراز تجاری منفی را به ثبت رساند، اما از سال ۲۰۲۰ دولت تایوان با به کارگیری رویکردهای مناسب توانست در مسیر درست در عرصه بین الملل قدم گذارد و تراز تجاری این کشور از سال ۲۰۲۰ گواهی روشن از این امر است.

نمودار ۶- تراز تجاری تایوان از ۲۰۱۱ تا ۲۰۲۱

منبع گردآوری توسط نویسندگان از (b) (Statista, 2022)

بدین ترتیب تراز تجاری تایوان در سال ۲۰۱۸ و به موازات آغاز جنگ تجاری با شوک جدی روبه‌رو شد و سیر نزولی صادرات نسبت به واردات را ثبت کرد. با وجود آنکه در ژانویه سال ۲۰۱۹ دولت تایوان در پاسخ به جنگ تعرفه‌ای آمریکا-چین تلاش‌های خود را در قالب بازگشت شرکت‌های بومی و افزایش صادرات در جهت تقویت اقتصاد اعمال کرد (Aggarwal, 2021)، اما موفقیت چندانی را کسب نکرد. اما نقطه عطف تراز تجاری تایوان را باید از سال ۲۰۲۰ مشاهده کرد که سیر صعودی قابل توجهی را تجربه کرد؛ به گونه‌ای که از ۴۳/۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۹ به ۶۵/۴ میلیارد دلار رسید که نشان از افزایش ۵۰٪ تراز تجاری تایوان دارد (Statista, 2022 (b)).

ب: حجم معاملات تجاری تایوان به چین و آمریکا

تایوان به‌عنوان بزرگ‌ترین ذینفع از اثرات انحراف تجاری ناشی از تعرفه‌های آمریکا علیه چین در گزارش کنفرانس تجارت و توسعه سازمان ملل شناخته شده (Everington, 2019) که دلیل آن را می‌توان به‌روشنی در این امر یافت و آن اینکه واکنشگتن با اتخاذ سیاست‌های تعرفه‌ای آمریکا علیه کالاهای چینی، درصد درآمد تا خلأ به وجود آمده را با گسترش معاملات تجاری

با کشورهای که تولیدکننده محصولات مشابه شرکت‌های چینی هستند، جبران کند. از این رو، توجه امریکا به کشورهای جنوب شرق آسیا به ویژه ویتنام و تایوان جلب شد تا کالاهای این دو کشور را جایگزین محصولات کالاهای چینی کند.

نمودار ۷- صادرات و واردات تایوان از چین و امریکا ۲۰۲۱-۲۰۱۶

منبع: گردآوری توسط نویسندگان از

.Trade Map-International Trade Statistics (d), (e), n.d

از سال ۲۰۱۸ و به موازات اعمال تعرفه علیه کالاهای چینی؛ صادرات تایوان به امریکا به سرعت افزایش یافت و صادرات امریکا به تایوان نیز به بالاترین حد خود رسید. تجارت بین امریکا و تایوان پس از جنگ تجاری ایالات متحده و چین به طور قابل توجهی افزایش یافته، به گونه‌ای که از حدود ۳۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ به حدود ۴۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۱ رسید که نشانگر افزایش ۱۹٪ صادرات امریکا به تایوان می‌باشد که سیاست نومرکانتیلیسم دولت ترامپ را به نمایش می‌گذارد. در خصوص صادرات تایوان در میانه جنگ تجاری توجه به این نکته ضروری است که در نیمه اول سال ۲۰۱۹ به سبب ادامه مناقشات، تعرفه صادرات تایوان به نسبت سال گذشته، ۳/۴٪ کاهش را تجربه کرد و علاوه بر آن ۴٪ صادرات تایوان به چین کاهش یافت (Chen, Lin & Lien, n.d.: 319).

اما در نقطه مقابل صادرات کالاهای تایوان به امریکا سیر صعودی را ثبت کرد؛ به گونه‌ای که در همان بازه زمانی صادرات تایوان به امریکا ۱۷٪ افزایش یافت (Peltier, 2020: 15) همچنین واردات کالاهای امریکا از تایوان در

سال ۲۰۲۰ به ۶۰/۴ میلیارد دلار رسید که ۱۱/۴٪ نسبت به سال ۲۰۱۹ و ۶۹٪ نسبت به سال ۲۰۱۰ افزایش تجربه کرد و واردات ایالات متحده از تایوان ۲/۶٪ از کل واردات آمریکا در سال ۲۰۲۰ را تشکیل می‌دهد (Office of the United States Trade Representative, n.d).

در واقع تایوان به عنوان یکی از ده شریک تجاری برتر آمریکا، نقشی کلیدی در زنجیره تامین انواع صنایع ایفا می‌کند. بنابراین در سال ۲۰۲۲ تایوان به عنوان دومین شریک تجاری آمریکا شناخته شد و همچنین در همان سال آمریکا سومین منبع بزرگ واردات تایوان به ارزش ۴۶ میلیارد دلار و دومین مقصد بزرگ صادرات آن کشور به ارزش ۷۵ میلیارد دلار بود (Walters, 2023: 12). بنابراین دولت بایدن نیز به مانند دولت پیشین سیاست تعرفه واردات-صادرات علیه چین را افزایش داد و علاوه بر آن با افزایش تنوع بخشی معاملات تجاری خود با کشورهای دیگر در عرصه بین الملل به ویژه منطقه جنوب شرق آسیا در صدد افزایش نفوذ و جایگاه خود و به موازات آن کاهش نفوذ چین در این کشورها برآمد.

پکن نیز هم‌راستا با اتخاذ تدابیر و رویکردهای تعرفه‌ای و اشنگتن درصدی اتخاذ تدابیر تلافی جویانه برآمد و از این رو تلاش کرد تا بازار صادراتی خود را بیش از گذشته متنوع سازد. بنابراین میزان صادرات چین به تایوان از حدود ۵۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۸ به ۶۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۰ افزایش یافته که نشانگر افزایش ۱۸٪ معاملات تجاری چین با تایوان است (Trade Map-In-ternational Trade Statistics, n.d). (d) که در حقیقت منعکس کننده استراتژی تنوع بخشی بازار صادرات محصولات چین است.

اما در سال ۲۰۲۲ به موازات تشدید تنش سیاسی بین سرزمین اصلی چین و تایوان، نشانه‌هایی حاکی از کاهش معاملات تجاری و به ویژه کاهش صادرات تایوان به چین ظهور یافت بدین معنا که در سال ۲۰۲۲ برخلاف سال پیشین سهم چین در صادرات تایوان کاهش یافت و از ۴۲/۳٪ در سال ۲۰۲۱ به ۴۰/۶٪ رسید. این در حالی است که صادرات به آمریکا از ۱۴/۷٪ در سال ۲۰۲۱ به ۱۵/۲٪ در سال ۲۰۲۲ افزایش یافت و این امر علاوه بر آنکه نشانگر افزایش تنش میان چین-تایوان است؛ نشان دهنده استراتژی تنوع بخشی بازارهای صادراتی آمریکا در جهت افزایش نفوذ و جایگاه خود و بازگشت به شریک برتر اقتصادی در میان کشورهای منطقه جنوب شرق آسیا است (Pang, 2022).

بنابراین، تأثیر استراتژی حمایت‌گرایی اقتصادی امریکا در قالب اتخاذ تعرفه‌ها بر کالاهای وارداتی چین تنها محدود به افزایش معاملات و صادرات کالاهای کشورهای ثالث در بازار اقتصادی جهانی نمی‌شود؛ بلکه برای بررسی دقیق پیامد این رخداد بزرگ نوین اقتصادی-تجاری باید ابعاد دیگر آن را نیز مورد بررسی و تبیین قرار گیرد تا بتوان به درکی درست از نتایج تحولات اقتصادی در عرصه بین‌الملل دست‌یافت.

بازگشت شرکت‌های بومی و ورود شرکت‌های جدید به ویتنام و تایوان

اعمال تعرفه‌های تجاری واشنگتن علیه پکن نه تنها میزان معاملات اقتصادی و موازنه اقتصادی در عرصه بین‌الملل را با تحول و چالش‌های جدی مواجه کرد، بلکه به سبب هزینه‌های بالا، برقراری موانع تولید و ... بسیاری از شرکت‌های خارجی درصدد خروج از چین و بازگشت به سرزمین خود و یا کشورهای رقیب چین برآمدند. در این میان می‌توان به استراتژی «خروج شرکت‌ها» اشاره کرد. به معنای دیگر به کارگیری استراتژی «خروج شرکت‌ها» در جهت سرمایه‌گذاری در کشورهای رقیب چین که محصولاتی مشابه شرکت‌های چینی تولید می‌کنند؛ به عنوان ابزاری راهبردی در جهت افزایش ترمیم‌پذیری در قالب اعمال استراتژی نومرکانتیلیسم به کار برده می‌شود.

به‌موازات آغاز جنگ تجاری، بسیاری از شرکت‌های امریکایی مجبور به خروج از چین شدند و به‌سوی کشورهای جنوب شرق آسیا به‌ویژه کشورهای رقیب چین در زمینه تولید محصولات مشابه حرکت کردند؛ بدین ترتیب در سال ۲۰۱۹ از ۵۶ شرکت که از چین خارج شدند ۲۶ شرکت به ویتنام، ۱۱ شرکت به تایوان و درنهایت ۸ شرکت به تایلند انتقال یافتند (Bhurtel, 2020). همچنین بر اساس گزارش وال استریت ژورنال، از سال ۲۰۱۹، به سبب اعمال تعرفه علیه چین ۲۴۳ تولیدکننده تایوانی مجبور به بازگشت به کشور خود شدند (Barlowe, 2021).

از سویی گسترش اختلاف تجاری و تبدیل آن به مناقشات بین‌المللی به‌عنوان محرکی در جهت تسریع تصمیم‌گیری شرکت‌های چندملیتی برای خروج از چین و ورود به کشورهای همسایه عمل می‌کند و بسیاری از تولیدکنندگان چینی نیز به‌موجب اعمال تعرفه‌های گسترده مجبور شدند تا تولیدات خود را به‌سوی کشورهای همسایه به‌ویژه ویتنام و تایوان تغییر دهند (Schacht, 2020). بنابراین، تایوان به سبب تعرفه‌های بالای امریکا بر واردات کالاهای چینی

همراه با افزایش هزینه‌های نیروی کار در چین درصدد بازنگری استراتژی‌های تولید خود برآمد (Peltier, 2020 : 15). دولت تایوان شرکت‌ها را تشویق کرد تا سرمایه‌گذاری‌های خارجی موجود و سرمایه‌گذاری‌های جدید را به تایوان بازگردانند. بنابراین تنها یک سال و نیم پس از انتشار طرح بازسازی مجدد، شرکت‌های تایوانی ۳۸ میلیارد دلار دیگر از چین خارج و در تایوان تحت برنامه دولت سرمایه‌گذاری کردند (Aggarwal, 2021).

علاوه بر تایوان، ویتنام نیز با به‌کارگیری استراتژی و رویکرد نوین در قالب ایجاد یک پایگاه تولید ویتنام درصدد مقابله با پیامدهای اقتصادی این تحول برآمد که تنها نمونه‌ای از اثرات جنگ تجاری بر شرکت‌های بین‌المللی و اقتصاد جهانی است. بنابراین فشارهای دوگانه ناشی از افزایش هزینه‌های نیروی کار چین و تعرفه‌های پیچیده و چندجانبه سبب شد تا شرکت‌ها به‌منظور پیشبرد اهداف خود در جستجوی جایگاه‌ها و مسیرهای تولید جایگزین باشند (Asia Pacific Foundation of Canada, 2019).

درنهایت دولت‌مردان واشنگتن و پکن با به‌کارگیری استراتژی نومرکانتیلیسم در روابط اقتصادی-تجاری با بهره‌گیری از دو مؤلفه این رویکرد، «متنوع‌سازی» و «خروج شرکت‌ها» به‌عنوان ابزار راهبردی مؤثر در جهت ترمیم‌پذیری بحران موجود برآمدند. بنابراین تحولات و تصمیمات اقتصادی دو جانبه تنها محدود به دو کشور نمی‌شود و تمامی کشورهای جهان را تحت تأثیر قرار می‌دهد و این پژوهش به بررسی تأثیر این تحولات در جهان به‌ویژه کشورهای جنوب شرق آسیا پرداخته و نشان داده است که دو کشور ویتنام و تایوان در طول جنگ تجاری واشنگتن-پکن از فرصت به‌وجود آمده بهره‌برده و رشد اقتصادی قابل‌توجهی را تجربه کردند.

در حالی که سهم چین در واردات تجهیزات مخابراتی آمریکا (شامل تلفن همراه) از اوج خود یعنی ۶۱/۵ درصد در سال ۲۰۱۸ به ۵۲/۸ درصد در سال ۲۰۲۰ کاهش یافت، سهم ویتنام از ۵/۲ درصد به ۱۴ درصد در همین دوره افزایش یافت (شکل ۳).

نتیجه‌گیری

آینده رقابت قدرت میان دو ابرقدرت چین و آمریکا در عرصه بین‌المللی به‌ویژه رقابت در حوزه اقتصادی و به‌موازات آن تحول در نظام بین‌الملل و ساختار اقتصاد جهانی در دهه‌های اخیر مورد توجه بسیاری از نظریه‌پردازان

روابط بین‌الملل قرار گرفته است. بنابراین زمانی که در خصوص رقابت به‌ویژه رقابت اقتصادی در عرصه روابط بین‌الملل صحبت می‌شود، چین به‌عنوان قدرتی شناخته می‌شود که با بهره‌گیری از منابع قدرت و استراتژی‌های نوین، ساختار ژئواکونومیک و نظام اقتصاد سیاسی بین‌الملل را تحت تأثیر قرار داده و در صدد آن است تا ساختار ژئواکونومیک و نظام اقتصاد جهانی را به نفع خود و بر حسب منافع ملی خود متحول سازد.

افزایش قدرت اقتصادی چین در عرصه جهانی و توجه به رویکرد ضد هژمونی پکن سبب شد تا آمریکا در صدد منزوی کردن چین با به‌کارگیری سیاست و استراتژی‌های نوین همچون رویکرد نومرکانتیلیسم به اتخاذ تدابیر تعرفه‌ای علیه پکن برآید. بنابراین، به نظر می‌رسد تمامی تلاش‌های واشنگتن در جهت افزایش قدرت اقتصادی و بازآفرینی جایگاه پیشین اقتصادی است و این امر سبب شد تا به‌نوعی معادله دفاع، تهاجم و بازدارندگی استراتژیک با توجه به اهمیت ساختار نظام اقتصاد در شبکه روابط بین‌الملل مابین چین و ایالات متحده شکل گیرد که نقطه اوج تخاصم پکن و واشنگتن را می‌توان در آغاز جنگ تجاری میان این دو کشور مشاهده کرد. این جنگ منجر به انحراف تجارت و تغییر موازنه اقتصادی و ژئواکونومیک در عرصه جهانی گشت و این امر خود را به‌وضوح در موازنه سازی اقتصادی مجدد تجارت با کشورهای ثالث نشان می‌دهد.

بنابراین، در پژوهش حاضر به بررسی ابعاد تغییر و تحول در دو کشور ویتنام و تایوان در قالب حجم تراز تجاری، حجم معاملات تجاری و خروج شرکت‌ها از چین به سبب اعمال سیاست تعرفه‌ای پرداخته شد که نشانگر این امر است که تایوان و ویتنام با توجه به تولید محصولات مشابه چین به‌ویژه در زمینه محصولات الکترونیکی توانسته‌اند به سبب تنوع‌بخشی منابع وارداتی واشنگتن میزان صادرات خود را افزایش دهند. از سویی پکن نیز به سبب اعمال تعرفه‌های تجاری به دنبال تنوع‌بخشی به بازار عرضه کالاهای خود، میزان صادرات را به این دو کشور به‌شدت افزایش داده است. این امر نشانگر این موضوع است که زنجیره مناسبات اقتصادی در جنوب شرق آسیا در پاسخ به جنگ تجاری مجدداً سازمان‌دهی شده است. با این وجود فرصتی مناسب برای کشورهای جنوب شرق آسیا پدید آمد تا از شکاف موجود میان دو ابرقدرت اقتصادی در جهت قدرت‌یابی خود بهره‌گیرند.

همچنین توجه بدین نکته ضروری است که هرگونه تحول در معادلات

تجاری- اقتصادی دوجانبه تنها محدود به روابط دو کشور نمی‌گردد، بلکه پیامدهای آن منجر به تحول و دگرذیسی عمیقی در عرصه بین‌الملل می‌شود و ممکن است که بازیگران ثالث در میدان رقابت و تحولات قدرت اقتصادی بیش از دو بازیگر اصلی در صحنه اقتصاد سیاسی بین‌الملل تحت تأثیر قرار گیرند و نظام اقتصادی آنان با دگرگونی عمیقی مواجه گردد. از این رو، کشورهای ثالث با بهره‌گیری از استراتژی‌های متناسب توانایی سود جستن از مناقشات موجود را دارند و در حقیقت اختلافات اقتصادی-تجاری میان دو ابرقدرت اقتصادی فرصت طلایی را برای بازیگران ثالث بازار اقتصاد فراهم می‌آورند تا از این فرصت سود جسته و جایگاه اقتصادی خود در عرصه بین‌الملل را بهبود بخشند.

در نهایت می‌توان بیان داشت که امروزه جنگ تجاری واشنگتن-پکن به‌مانند دوران ریاست جمهوری ترامپ گستردگی پیشین را ندارد، اما تنش‌های موجود در روابط اقتصادی-تجاری چین و آمریکا غیر قابل انکار است و تأثیرات آن همچنان در روابط اقتصادی-تجاری با کشورهای جنوب شرق آسیا مشهود است. از این رو به نظر می‌رسد که فوران جنگ تجاری واشنگتن-پکن محتمل می‌باشد و سناریوهای پیش رو حاکی از آن است که در صورت تسری این جنگ به حوزه انرژی و ایجاد تعرفه ورود نفت از آمریکا، کشورهای دارای انرژی به‌ویژه کشورهای خاورمیانه تحت تأثیر این تحولات قرار گیرند و از این فرصت در جهت افزایش صادرات نفت به چین استفاده کنند.

منابع

- نای، جوزف (۱۳۹۳)، آینده قدرت، ترجمه از محمد حیدری، آرش فرزاد با مقدمه محمد سریع القلم، چاپ دوم، تهران: فرزاد.
- Aggarwal ,V .K 6).January ,(2021 ,Taiwan’s Trade Policies Strategies and Constraints ,Date of extraction ,19/10/2022 :Available at :[https:// :www.nbr.org/publication/taiwans-trade-policies-strategies-and-constraints./](https://www.nbr.org/publication/taiwans-trade-policies-strategies-and-constraints./)
- Aliison ,G ,.Kiersznowski .N & .Fitzek” ,(2022) The Great Economic Rivalry :China vs the U.S ,“ .Harvard Kennedy School Belfer Center for Science and International Affairs.1-47 ,
- Asia Pacific Foundation of Canada 4) .September ,(2019 ,Impact of the US-China Trade War ,Date of extraction ,9/10/2022 :Available at :[https:// :www.asiapacific.ca/publication/impacts-us-china-trade-war](https://www.asiapacific.ca/publication/impacts-us-china-trade-war) .
- Barlowe ,D 13) .December ,(2021 ,Trade between US and Taiwan increased significantly since US-China trade war ,Date of extraction ,19/10/2022 :Available at :Trade between US and Taiwan increased significantly since US-China trade war – The BL .
- Bekkers ,E & Schroeter ,S” ,(2020) .An Economic Analysis of the US-China Trade Conflict ,“Economic Research and Statistics Division World Trade Organization .
- Belesky ,P & .Lawrence ,G” ,(2018) .Chinese state capitalism and neomercantilism in the contemporary food regime :contradictions ,continuity and change ,“The Journal of Peasant Studies.1-23 .
- Bernstein ,A.P 16) .August ,(2017 ,US formally opposes China market economy status at WTO ,Date of extraction ,10/10/2022 :Available at :US formally opposes China market economy status at WTO) cnbc.com.(
- Bhurtel ,B 2) .November ,(2020 ,Why manufacturers are not rushing from China to India ,Date of extraction ,12/10/2022 :Available at :Why manufacturers are not rushing from China to India - Asia Times .
- Bown ,Ch .P 22) .April ,(2022 US-China Trade War Tariffs :An Up-to Date Chart ,Date of extraction ,9/10/2022 :Available at :[https:// :www](https://www) .

- piie.com/research/piie-charts/us-china-trade-war-tariffs-date-chart.
- Chen ,J ,.Lin ,H & .Lien ,Y) .n.d ,(Taiwan’s Shifting Role in the Global Supply Chain in the U.S China Trade War ,“Joint U.S -Korea Academic Studies.316-329 ,
- China Power Team 28) .March ,(2019 ,Is China the World’s Top Trader,? Date of extraction ,14/10/2022 :Available at :https:// :chinapower.csis.org/trade-partner-#:~/text=Over20%the20%past20%several20%decades12.4%20,percent20%of20%global20%trade.
- Choi ,B.Y & .Nguyen ,T.L” ,(2021) .Trade Diversion Effects of the US-China Trade War on Vietnam ,“SSRN.1-33 ,
- Coxhead ,I,(2022) .The US-China Trade War and Prospects for ASEAN Economies ,Date of extraction ,9/10/2022 :Available at :https:// :www. ide.go.jp/English/ResearchColumns/Columns/2022/ian_coxhead.html.
- Cohn ,T.H ,(2016) .Global Political Economy ,Theory and Practice,)Seventh edition (New York :Routledge.
- Ernst ,J 18) .April ,(2023 ,The Cost of Trump’s Trade War with China Is Still Adding Up ,Reuters ,Date of extraction .15/6/2023 :Available at : https:// :www.cfr.org/blog/cost-trumps-trade-war-china-still-adding.
- Everington ,K 7) .November ,(2019 ,UN recognizes Taiwan as biggest winner from US-China trade war ,Date of extraction ,19/10/2022 :Available at :Taiwannews.com.tw/en/news.3812152/
- Ezrati ,M 25) .December ,(2022 ,Biden Escalates the Economic War with China ,Forbef ,Data of extraction ,15/6/2023 :available at :Biden Escalates The Economic War With China) forbes.com.(
- Fajgelbaum ,P ,.Goldberg ,P ,.Kennedy ,A .and Taglioni ,D,(2022) . “The US-China Trade War and Global Reallocations ,“World Bank Group, .1-47
- Financial Times ,(2020) .U.S-China trade war leaves global economy counting the cost ,Date of extraction ,9/10/2022 :Available at :https:// : www.ft.com/content7/a613b06-7118-11e9-bbf5-c68069fbd15.
- Inan ,S” ,(2005) .Goeconomic Policies for Regional Development :

- Turkey as a Catalyst for Eastern Europe ,“Ekonomika.30-45 ,
 –Kurt ,S” ,(2021) .A Neo-Mercantilist Analysis of the Political Economy
 of U.S .Foreign Policy Under Trump’s Rule ,“Codrul Cosminului259- :1 .
 .284
- Kapustina ,L ,.Lipková, L., Silin, Y. & Drevalev, A. (2020), “US-China
 Trade War : Causes and Outcomes”, SHS Web of Conferences, 1-13 .
- Khandelwal, A. (17 February, 2022), U.S.-China Trade War Increases
 Global Trade, Date of extraction : 11/10/2022, Available at : [https://
 www8.gsb.columbia.edu/newsroom/newsn/12435/us-china-trade-war-
 increases-global-trade](https://www8.gsb.columbia.edu/newsroom/newsn/12435/us-china-trade-war-increases-global-trade).
- Nguyen, H. (2023), “US-Vietnam Trade Ties Challenge Ahead”, Journal
 of Indo-Pacific Affairs, 15-23 .
- Office of the United States Trade Representative. (n.d.). Taiwan :
 U.S-Taiwan Trade Facts, Date of extraction : 20/10/2022, Available at :
<https://ustr.gov/countries-regions/china/taiwan>.
- Pang, I. (8 March, 2022), Are Taiwan exports moving away from main-
 land China to the US?, ING, Date of extraction : 15/6/2023, Available at :
[https://www.bing.com/search?q=Are+Taiwan+exports+moving+away+
 from+mainland+China+to+the+US%3F&form=ANNT11&refig=bc-
 180c22ddea48249339e53855d44df1](https://www.bing.com/search?q=Are+Taiwan+exports+moving+away+from+mainland+China+to+the+US%3F&form=ANNT11&refig=bc-180c22ddea48249339e53855d44df1).
- Peltier, Ch. (2020), “Taiwan : The economy gets a second wind”, BNP
 PARIBAS
- Pierson, D. (12 July, 2019), Vietnam strains to reap the rewards of the
 U.S.-China trade war, Date of extraction : 20/10/2022, Available at : Viet-
 nam strains to reap the rewards of the U.S.-China trade war - Los Angeles
 Times (latimes.com).
- Richter, F. (18 February, 2020). China's Rise to Manufacturing Domi-
 nance, Date of extraction : 7/10/2022, Available at : [https://www.statista.
 com/chart/20859/chinese-and-us-share-of-global-manufacturing-out-
 put/](https://www.statista.com/chart/20859/chinese-and-us-share-of-global-manufacturing-output/).
- RCEP. (n.d.), Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP),

- Date of extraction : 26/9/2022, Available at : About - RCEP (rcepsec.org)
- Schacht, K. (29 October,2020), The real winners of the US–China trade dispute, Date of extraction : 29/9/2022, Available at : <https://www.dw.com/en/the-real-winners-of-the-us-china-trade-dispute/a-55420269>.
- Statista, (2022), (a), Vietnam : Trade balance of goods from 2010 to 2020, Date of extraction : 24/9/2022, Available at : <https://www.statista.com/statistics/444773/trade-balance-of-vietnam>.
- Statista. (2022), (b), Merchandise trade balance of Taiwan from 2011 to 2021, Date of extraction : 24/9/2022, <https://www.statista.com/statistics/320599/taiwan-merchandise-trade-balance>.
- Sviatko, M. (2019), “The US–China Trade War and ITS Ramifications for ASEAN”, CamEd Business School.
- The Guardian. (7 October, 2022), Biden administration imposes sweeping tech restrictions on China, Date of extraction : 15/6/2023, Available at : <https://www.theguardian.com/us-news/2022/oct/07/biden-administration-tech-restrictions-china>
- Trade Map–International Trade Statistics. (n.d.). (a), Date of extraction : 18/10/2022, Available at : Trade Map - Bilateral trade between China and United States of America.
- Trade Map–International Trade Statistics. (n.d.). (b), Date of extraction : 18/10/2022, Available at : Trade Map - Bilateral trade between Viet Nam and China.
- Trade Map–International Trade Statistics. (n.d.). (c), Date of extraction : 18/10/2022, Available at : Trade Map - Bilateral trade between Viet Nam and United States of America.
- Trade Map–International Trade Statistics. (n.d.). (d), Date of extraction : 18/10/2022, Available at : Trade Map - Bilateral trade between Taipei, Chinese and China.
- Trade Map–International Trade Statistics. (n.d.). (e), Date of extraction : 18/10/2022, Available at Trade Map - Bilateral trade between Taipei,

Chinese and United States of America.

– Vassallo, J. (16 June 2022), Developmental Realism, Date of extraction : 23/9/2022, Available at : [https://www.phenomenalworld.org/reviews/developmental-realism./](https://www.phenomenalworld.org/reviews/developmental-realism/)

– Veebel, V” ,(2015) .Baltic Pathways from Liberal Trade Model to Neo-Mercantilism in the European Union ,“Managing Global Transitions, .213-229 :(3)13

– Walters, R” ,(2023) .US-Taiwan Economic Relations in :2023 Causes for Measured Optimism ,“Global Taiwan Brief.1-14 ,

– Wang, O 10) .June ,(2022 ,How much is China’s foreign direct investment and is it still a good destination for overseas investors ,?Date of extraction ,2/10/2022 :Available at :<https://www.scmp.com>.

– Woetzel, J ,.Seong, J, Leung, N ,.et al” ,(2019) .China and the world :Inside the dynamics of a changing relationship ,“McKinsey Global Institute, .1-157

– Ziegler, Ch .E & ,.Menon, R” ,(2014) .Neomercantilism and Great-Power Energy Competition in Central Asia and the Caspian ,“Strategic Studies Quarterly.17-41 ,

– Zoe Liu, Z 16) .June ,(2022 China Is Hardening Itself for Economic War ,Date of extraction ,2/10/2022 :Available at :<https://foreignpolicy.com/2022/06/16/china-economic-war-decoupling-united-states-contentainment./>